

Hur många kommer vi att bli?

Nationella prognoser säger ett – internationella ett annat

Enligt SCB:s beräkning av Sveriges framtida befolkning kommer inte bara de äldre att blir fler. Också antalet unga och antalet i arbetskraftsåldrarna kommer att öka. Så ser det inte ut i internationella prognoser från FN eller US Census Bureau. Bägge gör prognoser för de flesta av världens länder. De kan inte anpassa sina antaganden efter enskilda länders situation. De tvingas göra allmängiltiga antaganden för grupper av länder.

Av Hans Lundström

En jämförelse mellan olika länders framtida befolkningar blir svårare ju fler länder det gäller. För ett fåtal länder brukar det vara möjligt att få tag i respektive lands egen officiella prognos och om jämförelserna avser EU har man EUROSTAT:s databas CRONO:s som källa. Gäller jämförelserna länder i olika delar av världen blir situationen genast mer besvärlig. Det enda alternativ som då står till buds brukar vara FN och US Census Bureau som båda har befolkningsprognoser för alla länder lättåtkomliga via Internet. Om man enbart förlitar sig på FN och US Census Bureau och deras prognoser är det dock viktigt att ta reda på vilka antaganden som ligger bakom kalkylerna. För att kunna göra prognoser för samtliga länder har de tvingats tillgripa mer

generella antaganden om till exempel den framtida fruktsamheten. Gjorda antaganden om den framtida utvecklingen kan skilja sig radikalt från de nationella prognoserna och det gäller att göra en egen bedömning av vad som verkar vara rimligast. Respektive lands egen officiella prognos bör mer ha tagit fasta på de speciella förhållanden som råder i landet och kunnat utnyttja mer bakgrundsinformation än vad som är möjligt för FN och US Census Bureau.

Olika prognoser – olika antaganden

De antaganden som prognoserna bygger på kan vara mycket olika i olika källor. Detta leder i sin tur till olika prognosresultat. FN antar att fruktsamheten i samtliga länder med en fruktsamhet över 1,85 barn per kvinna kommer att minska. Med undantag för länder med en initialt mycket hög fruktsamhet antas fruktsamheten år 2050 ha sjunkit till en nivå av 1,85 barn per kvinna. Hur man kommit fram till just nivån 1,85 barn per kvinna framkommer inte klart i FN:s prognospublikation. Man hänvisar endast till att antagandet baseras på resultatet av tre expertmöten med demografer åren 1997, 2001 samt 2002.

US Census Bureau har å andra sidan antagit en ökande fruktsamhet för USA och når en nivå på 2,19 för år 2050. Av dokumentationen framgår inte vad man grundar sitt antagande på men sannolikt är antagandet baserat primärt på kvinnors uttalade barnplaner i enkäter. Antagandet för USA går stick i stäv med

de antaganden samma byrå gjort för alla andra länder med en fruktsamhet över 1,7 barn vid prognosens start. I inget fall antas fruktsamheten stiga utan för samtliga övriga länder gör US Census Bureau ett antagande om en minskande fruktsamhet.

De resonemang som ligger bakom gjorda antaganden om den framtida fruktsamheten, dödligheten och omflyttningen kan upplevas som bristfälliga eller rent av saknas helt. Såväl FN som US Census Bureau redovisar dock alla antaganden man gjort jämsides med övriga prognosresultat, så det är fritt fram att ta del av den informationen.

Tre alternativa prognoser för Sverige

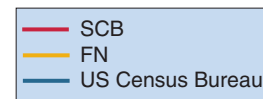
Låt oss jämföra de befolkningsprognoser för Sverige som redovisas av FN och US Census Bureau med den svenska officiella prognosen, nedan kallad SCB-prognosen. Vissa av skillnaderna mellan prognoserna beror naturligtvis på att de gjorts vid olika tidpunkter och därför också baserats på olika dataunderlag. Därtill kommer de olika ansatser man valt.

Stigande fruktsamhet

Såväl FN som US Census Bureau baserar sina antaganden på allmängiltiga antaganden för hela grupper av länder. US Census Bureau antar att fruktsamheten i Sverige långsamt ska stiga till 1,7 barn per kvinna år 2050. Man utgår då från läget år 2000 med en fruktsamhet på 1,55 barn per kvinna. I verkligheten hade fruktsamhet stigit till 1,7 barn per

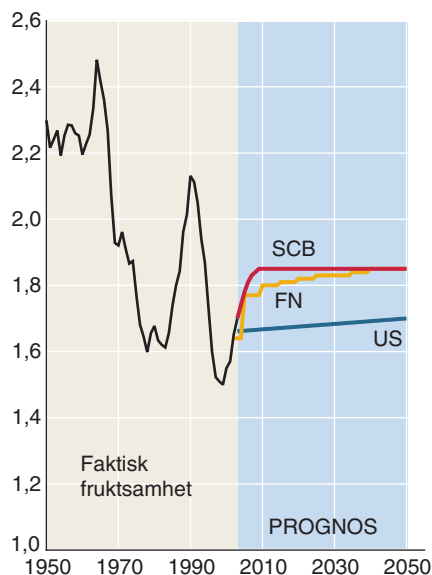
Olika antaganden om Sveriges framtid

Anm: Att prognoskurvorna är så mycket jämnare än kurvorna över den hittillsvarande utvecklingen beror på att man inte kan förutsäga årliga variationer. Prognostalen är ett slags medelvärden.

Fruksamheten

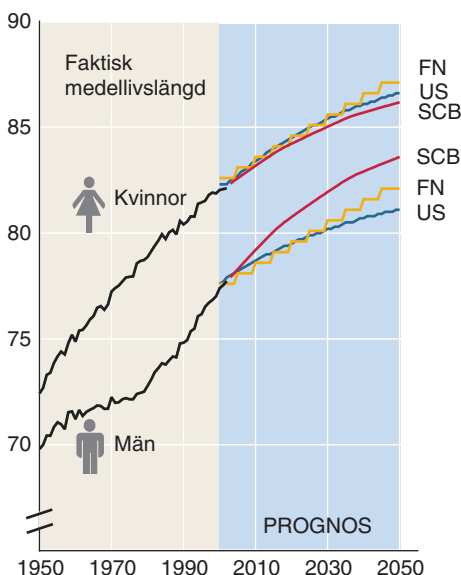
Antal barn per kvinna

▲ SCB:s och FN:s antaganden om Sveriges framtida fruktsamhet är ganska lika.

Dödligheten

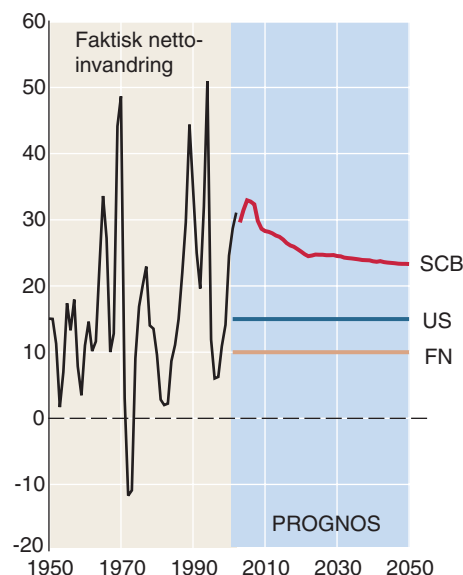
Medellivslängd (ålder)

▲ Numera ökar männens livslängd snabbare än kvinnornas. Det är en utgångspunkt för den svenska prognosen.

Migrationen

Nettoinvandring (tusental)

▲ Det är stor skillnad på olika prognosers antagande om nettoinvandring.

kvinna i Sverige redan under år 2003. US Census Bureau laborerar inte med några alternativa antaganden om den framtida fruktsamheten.

FN antar å andra sidan i sitt mediumalternativ att fruktsamheten ska stiga långsamt för att år 2050 ha nått en nivå på 1,85 barn per kvinna. Man redovisar också ett hög- och ett lågalternativ (2,35 respektive 1,35 barn per kvinna) samt ett alternativ med oförändrad fruktsamhet under hela prognosperioden baserad på fruktsamhetsnivån 1995–2000 (1,56 barn per kvinna).

SCB:s huvudalternativ innebär också en fruktsamhetsnivå år 2050 på 1,85 barn per kvinna, men här med en tidigare och därmed snabbare uppgång än vad FN antagit. Det finns flera skäl till att vi i Sverige antar en framtida fruktsamhetsnivå på 1,85 barn per kvinna. En grundläggande omständighet är att svenska ungdomar i enkäter uttalar klara önskemål om att en gång bilda familj och få barn. Två eller tre barn är idealet. Attityderna har varit likartade under många år. Under en följd av år har vi haft en utveckling där kvinnor fått sitt första

barn vid en allt högre ålder. Denna senareläggning av barnafödandet är en bidragande orsak till att det genomsnittliga antalet barn per kvinna, trots normen om två barn, ändå förväntas minska något i framtiden.

Den högre fruktsamheten och den snabbare ökningen av fruktsamheten i prognosen från SCB resulterar i fler födda totalt sett än i de övriga prognoserna och därmed i en högre folkmängd. Speciellt stor blir skillnaden jämfört med prognosalternativet från US Census Bureau. För att få en uppfattning om vad de två fruktsamhetsalternativen innebär kan vi jämföra SCB:s huvudalternativ med ett alternativ där fruktsamheten sänkts till 1,65 barn per kvinna på sikt medan övriga antaganden är oförändrade. Enbart en sänkning av fruktsamheten från huvudalternativet 1,85 till 1,65 barn per kvinna resulterar i en minskning av folkmängden år 2050 från 10,6 till 9,9 miljoner. Antalet personer 0–19 år skulle inte öka med 270 000 personer fram till år 2050 utan minska med runt 160 000. Även i arbetskraftsåldrarna 20–64 år skulle en ökning

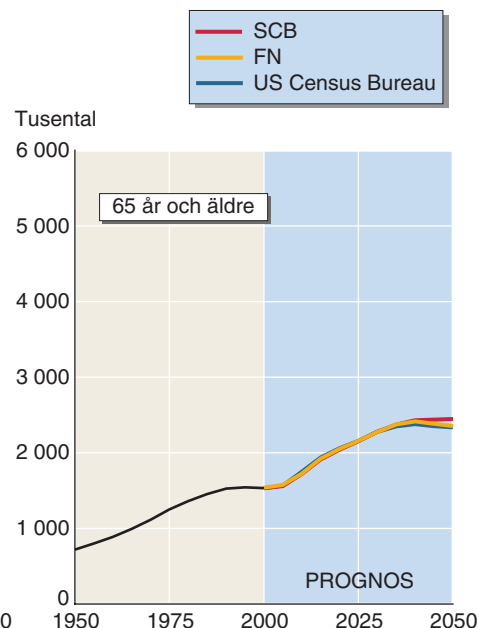
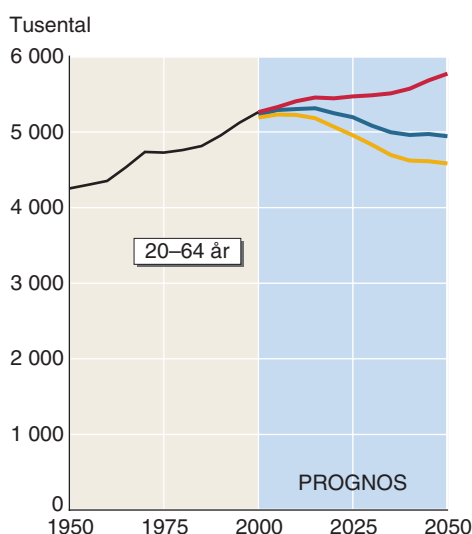
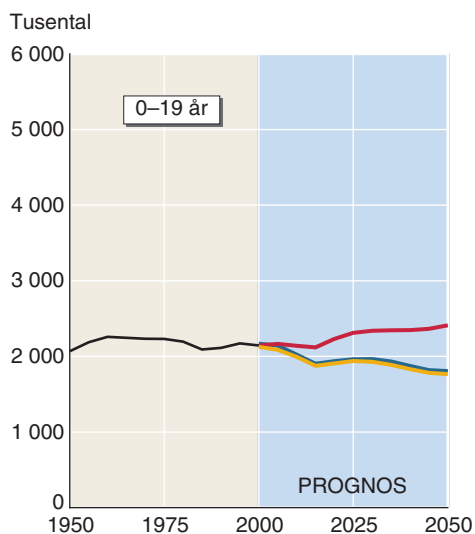
av runt 500 000 personer fram till år 2050 reduceras till en ökning på runt 200 000.

Livslängden ökar snabbare för män än för kvinnor

När det gäller dödlighetsutvecklingen grundar sig FN:s och US Census byråns prognoser på en snabbare reduktion av dödligheten för kvinnor än vad SCB gör i sin prognos. Förutom att FN och US Census Bureau baserar sina antaganden på mer allmänna utvecklingstrender grundar sig SCB:s antagande på färskare och mer detaljerad statistik där man kunnat notera en allt långsammare dödlighetsnedgång för kvinnor under senare år.

På samma sätt tar SCB:s prognos fasta på den under senare år snabba nedgången i dödlighet för män. Detta trendbrott fångas inte upp i de två andra prognoserna. Dessa olika dödlighetsantaganden har marginell inverkan på prognosen av antalet personer i åldrarna under 65 år och även för åldrarna över 65 år torde effekterna av de olika prognosalternativen vara små. Skillnaden i

Olika prognosmakare – olika framtida folkmängder i Sverige

Anm: För SCB redovisas huvudalternativet i prognosen och för FN medium alternativet.

▲ SCB-prognosen ger oss fler unga och fler i arbetskraftsåldrarna än de internationella prognoserna. SCB-prognosen antar nämligen både en högre fruktsambet och en högre nettoinvandring.

antalet män 65 år och äldre enligt SCB:s huvudalternativ och enligt alternativet med en oförändrad dödlighet under åren 2003–2050 resulterar i en minskning från 1,1 miljoner till 0,9 miljoner män. De faktiska skillnaderna i dödlighetsantagande mellan SCB och US Census Bureau är dock väsentligt mindre med åtföljande mindre skillnader i antal män över 65 år 2050.

Fler invandrare enligt svensk prognos

Antagandet om nettoinflyttning har såväl FN som US Census Bureau lagt på en förhållandevis låg nivå jämfört med senare års faktiska omflyttning. Den genomsnittliga nettoinvandringen till Sverige har under de senaste tjugo åren varit i genomsnitt närmare 23 000 per år och under de senaste fem åren legat kring 25 000 per år. US Census Bureau har gjort ett antagande om 15 000 i årlig nettoinvandring till Sverige medan FN i sin prognos antagit en nettoinvandring på endast 10 000 årligen. Under prognosperiodens första tjugo år rör det sig om stora skillnader i nettoinvandring mellan de olika prognoserna. Detta får naturligen stor effekt på antalet personer i arbetskraftsåldrarna. För år 2003 uppgick nettoinvandringen till cirka 29 000 personer.

I SCB:s huvudalternativ antas nettoinvandringen minska från 30 000 till 23 000 vid prognosperiodens slut. I ett lågalternativ antas nettoinvandringen

minska till endast 15 000 år 2050. Antalet personer i åldrarna 20–64 år vid prognosperiodens slut skulle minska från 5,8 till 5,4 miljoner vid ett antagande om en lägre nettoinvandring. Skillnaderna i antagen nettoinvandring är dock betydligt större än så mellan SCB:s huvudalternativ och FN respektive US Census Bureau. Dessa ger ännu större effekter på prognosresultatet än vad SCB:s eget lågalternativ ger.

Olika besked om Sveriges framtid

Sammantaget ger de tre prognoserna högst olika bilder av framtiden. Kombinationen med en såväl högre fruktsambet som högre nettoinvandring i SCB:s huvudalternativ resulterar i ett ökande antal personer i åldrarna 0–19 år samt en ökning av antalet personer i arbetskraftsåldrarna 20–64 år. För åldrarna 65 år och äldre är skillnaderna små mellan de tre prognoserna.

Slutsatsen man kan dra av detta är att man vid användningen av prognoser bör vara observant på vilka antaganden prognosen bygger på. I allmänhet är nog de nationella prognoserna att föredra eftersom de mer anpassats efter respektive lands egen situation. FN och US Census Bureau har mer allmänna antaganden om framtiden. Med ökande tidshorisont ökar osäkerheten i alla prognoser och en prognoshorisont på 50 år är trots allt väldigt lång. Man gör till exempel antaganden om en framtida fruktsambet som

redan efter halva prognosperioden avser kvinnor som ännu inte är födda. Ett sätt att få ett visst grepp om osäkerheten i prognoserna är att även se på de alternativa prognoser som redovisas och inte enbart förlita sig på huvud- eller mediumalternativet.

Hans Lundström är demograf vid SCB, tfn: 08-506 943 70, e-post: hans.lundstrom@scb.se

Källor

World Population Prospects. The 2002 Revision. Highlights. United Nations Population Division. ESA/P/WP.180 26 February 2003. <http://esa.un.org/unpp/assumptions.html>

Sveriges framtida befolkning. Befolkningsframskrivning för åren 2003–2050. Demografiska rapporter 2003:4. SCB. http://www.scb.se/templates/Product_14495.asp

U.S. Bureau of the Census, Report WP/98, World Population Profile: 1998. <http://www.census.gov/ipc/www/idbnew.html>